

ПРИВАТНІ АРХІВИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ІСТОРІЇ ПОДІЛЛЯ (НА МАТЕРІАЛАХ
МІСТЕЧКА ЧЕЧЕЛЬНИК)

Статтю присвячено короткому огляду приватних архівів жителів містечка Чечельник на Південно-Східному Поділлі, які посідають вагоме місце серед історичного джерелознавства. Вони включають в себе рукописи, документи та фото, які є цінними свідченнями з історії не лише Чечельника чи Поділля, а й усієї України і колишніх Російської імперії та Радянського Союзу. Хронологічно документи з цих архівів охоплюють кінець XIX – XX століття.

Ключові слова: приватний архів, історичне джерело, рукописи, документи, фото, Чечельник, Поділля.

Історичні джерела збереглися у різноманітних видах і формах. Вони поділяються на письмові, речові, етнографічні, усні, лінгвістичні, фоно- та фотодокументи. Такий поділ засвідчує відмінності в їх походженні, формах і ознаках [1, с. 10]. Приватні, або родинні архіви, до яких входять різні види джерел і які є мало не в кожній сучасній родині, нечасто потрапляють в поле зору дослідників.

Наукові праці та підручники з історичного джерелознавства головну увагу приділяють конкретним видам джерел або подають загальний їх аналіз. Так у багатьох випусках збірника «Історичні джерела та їх використання», що виходив у 70-х рр. XX ст. вміщено статті про різні джерела. Наприклад, стаття Р.Й. Кантора присвячена листам трудящих [2, с. 44-50], а Л.П. Маркітан подає аналіз кінофотодокументів [3, с. 60-67]. У 20-му випуску збірника «Рукописна та книжкова спадщина України» подано огляди рукописних фондів архівів М.Ф. Владимирського-Буданова [4, с. 142-146], П.М. Попова [5, с. 147-155], К.Р. Анищенка [6, с. 169-173]. В окрему групу джерел виділено листи в навчальному посібнику російських авторів – І.М. Данилевського, В.В. Кабанова, О.М. Медушевської, М.Ф. Румянцевой [7, с. 640-648]. Лише у навчальному посібнику «Документальные памятники: выявление, учет, использование» окремий розділ присвячено родинним архівам [8, с. 188-195].

Проводячи історико-етнографічне дослідження смт Чечельник на Південно-Східному Поділлі автор мав змогу працювати з рядом родинних архівів жителів цього селища: Косаківського А. А. (1879-1964), Іщенка З. А. (1897-1981), Ободянського І.М. (1919 р.н.), Старих (Косаківської) Г. А. (1914 р.н.), Жмурко А. А. (1896-1972), Остафієва М.Г. (1886 р.н.), Мацик (Серпінської) Я. В. (1917 р.н.), Четверні Б. О. (1928 р.н.) тощо. В цих архівах збереглися рукописи, документи та фото починаючи з кінця XIX ст. Але найбільше матеріалів відноситься до першої половини XX ст. і вони висвітлюють історичні події, які охоплюють не лише Чечельник і Поділля, а й Україну та Російську імперію і Радянський Союз.

Нижче подаємо характеристику найбільш цінних документів з деяких родинних архівів жителів Чечельника.

АРХІВ ОБОДЯНСЬКОГО ІВАНА МАКАРОВИЧА, 1919 Р.Н.

Він складається з рукописів, документів, фото та планів земель, що належали родині Лисаків, непрямим спадкоємцем яких був Ободянський І.М.

Так на карті «Планъ Подольской Губерніи Ольгопольскаго уѣзда участка земли при предместьи Чечельника уроч. Божотарня приобрѣтеннаго покупкою у Князей Орловых Максимом Ефремовымъ Лысаковымъ, составленъ 1891 г.» зазначено, що М. Є. Лисаковим, в урочищі «Божотарня» було куплено 44 десятини 740 сажнів землі: 39 дес. 456 сажнів орної землі, 4 дес. 184 сажні під акацією та 1 дес. 100 сажнів під ярами. На цій землі новим власником було споруджено житлові та господарські будівлі. У 1913 р., по смерті власника, ці землі та майно було переділено між спадкоємцями. Про цей поділ розповідають копії судових документів та новий план із зазначеними на ньому ділянками та новими власниками. У 1923 р. радянська влада відібрала все майно у цієї родини, як нетрудове. Про це свідчить копія судового вироку. У будинках споруджених М. Є. Лисаковим (насправді прізвище було не Лисаков, а Лисак – В.К.) та його спадкоємцями, на землі в урочищі «Божотарня», нині розміщується Чечельницький маслозавод [9].

АРХІВ ОСТАФІЄВА МИКОЛИ ГАВРИЛОВИЧА, 1886 Р.Н.

Архів зберігся у дочки – Марченко А. М. Микола Гаврилович народився в с. Анютине, яке в минулому належало до Чечельника. Серед документів – атестат про закінчення школи залізничників на КВЖД та свідоцтва про проходження практики на одній із станцій цієї залізниці. За бойові заслуги в роки Першої світової війни він був нагороджений Георгієвськими хрестами 4 і 3 ступенів. У нагородному листі до Георгієвського хреста 4-го ступеня зазначено:

«Дано сіе отъ 4 го Жельзнодорожнаго баталіона младшему унтер – офицеру того же баталіона Николаю Остафьеву въ томъ, что онъ награжденъ Комендантомъ крѣпости Осовець Георгиевскою медалью 4-й степени за № 40498, за работы по обслуживанію станціи Осовець во время бомбардировки крѣпости непріятелемъ, что подписью съ приложеніемъ казенной печати удостоверяется».

У нагородному посвідченні до Георгієвського хреста 3-го ступеня, яке підписане генерал-майором Корніловим, зазначено наступне:

«Дано сіе отъ 4 го Жельзнодорожнаго баталіона младш. унт. офиц. того же баталіона Николаю Остафьеву въ томъ, что ему приказомъ Главнокомандующаго арміями Съверо – Западнаго фронта отъ 18 Мая 1915 г. за № 1268 пожалована Георгиевская медаль «3» степени за № 608 за мужество и энергию, проявленные при постройкѣ узкоколейныхъ жел. дор. къ батареямъ подъ шрапнельнымъ огнемъ противника 14, 17 и 19-го февраля 1915 года, что подписью съ приложениемъ казенной печати удостоверяется».

Крім того, в архіві збереглися автобіографія та окремі документи 30-40-х рр. XX ст.[10].

АРХІВ ЧЕТВЕРНІ БОРИСА ОЛЕКСІЙОВИЧА, 1928 Р.Н.

Основу архіву складають фото, документи, рукописи та біографічні вірші матері Бориса Олексійовича - Л.К. Шимановської-Четверня (бл. 1903-1948) і батька О. А. Четверня (1900-1979).

Четверня Б. О. - людина, яку в Чечельнику та в Чечельницькому районі знають всі люди старшого покоління. Процюючи протягом 1964 – 1988 років фотографом райпобуткомбінату він зафіксував на фотоплівку всі події які відбулися в Чечельницькому районі. Перші його фотороботи було вміщено в районній газеті, ще в середині 50-х років. З того часу і аж до кінця 90-х років він беззмінний фотокор районної газети – «Колгоспник» (нині газета - «Чечельницький вісник»). Крім фотографування всіх важливих подій районного та містечкового масштабів, фотоапарат Бориса Олексійовича фіксував майже всі події, які відбувалися в родинах мешканців району – весілля, похорони, проводи до армії, випуски в школах тощо. Велика кількість фото та негативів збереглась і до нині [11, с. 4-41]. Написав спогади про свою родину. Матеріали архіву Б. О. Четверня опубліковано окремою книгою [12, 212 с.].

АРХІВ ЖМУРКО АВЕРКІЯ ЗАХАРОВИЧА (1855 р.Н.)

ТА ЙОГО СИНА АРЕХТИ (АРЕФИ) ОВЕРКОВИЧА (1896-1972).

Архів зберігся у внучки Арехти Оверковича – Монастирської А. С., 1960 р.н. Основу цього зібрання становлять документи Аверкія Захаровича про купівлю ним 3 десятин поля з Чечельницького маєтку графа Орлова та квитанції з 1907 по 1917 рр. про сплату позики. Це – «План участковъ пахотной земли изъ состава Чечельникскаго имѣнія Подольской губерніи, Ольгопольскаго уѣзда, владенія Крестьянскаго Поземельнаго Банка. Составленъ въ 1907 году». Копію цього плану було виконано на замовлення Жмурка Аверкія Захарова, 1855 р.нар., селянина м. Чечельник, одного з покупців земельної ділянки в урочищі «Ромашково». На цьому плані зазначено 190 земельних ділянок, різної величини, куплених у Чечельницькому маєтку, переважно селянами: 64 ділянки в ур. «Лак», 71 - в ур. «Садки», 4 - в ур. «Бритавка», 13 - в ур. «Потайна» та 38 - в ур. «Ромашково». Загальна площа купленої орної землі, разом з дорогами та непридатною для оранки землею (мочарі, ярі, крутосхили) становила - 575 дес. 1630 сажнів. На зворотній стороні плану повний список усіх купців, із зазначенням прізвища, імені, по батькові та площі новопридбаних земельних ділянок.

В цьому ж родинному архіві збереглося багато документів - Подільського відділення Селянського Поземельного банку, а саме - повістки, оголошення, окладні листи, розписки та квитанції. Усі документи виписані на ім'я Жмарко А. З. і свідчать про те, що він протягом 1907-1917 рр. виплачував цьому банку позику за придбану у приватну власність землю.

Другу, більшу частину цього архіву становлять документи Арехти Оверковича - селянина-одноосібника. Виявлені документи 20-30-х рр. можна об'єднати у три групи: 1 –

.....
документи за 1932 – 1938 рр. – «Плани сівби гр. Жмурко Арехта Аверків сільради Липецької»; 2 - документи за 1922 – 1952 рр. про сплату різних податків Жмурком А. З. та його сином - Арехтою; 3 - документи за 1931 – 1940 рр. про розкуркулення родини Жмурко А.А.

У 1928 р. родина Жмурка А. З., 1855 р.нар., складалася із 7 їдців: господаря, його дружини, 2 одружених синів, 2 невісток і 1 внучки. Родина мешкала у старій хаті, яку Аверкій Захарович спорудив у 1912 р. Земельний наділ становив – 3.43 га, річний прибуток з якого становив 174 крб 93 коп. Біля хати 0.26 га городу (19 крб 50 коп прибутку). У господарстві було 2 воли і 1 корова (3 крб 60 коп прибутку). Загальна сума прибутку становила – 254 крб 43 коп. (20 крб на 1 їдця – 140 крб, а чистий прибуток становив 114 крб 43 коп). По цьому окладному листу на Жмурка А. З. було нараховано податок у сумі 7 крб 65 коп.

Одружені сини Аверкія поділили батьківську садибу і налагоджували своє господарство. Однак не все було гаразд у цій родині, як загалом і у більшій частині жителів тогочасної України. Наступили складні і важкі 30-ті роки. На людські голови посипалися чисельні податки.

Селянським одноосібницьким господарствам сільрада с. Липецького (українська частина Чечельника) щороку складала також плани весняної і осінньої сівби, цим самим жорстко визначаючи види та суми податків.

Так за планами весняної сівби, у різні роки (1932-1938) родина мала посіяти на земельній ділянці площею в - 3.76, 4.05, 4.03, 3.54, 3. 83 га: ячмінь (1.09; 0.30; 0.34; 0.50); овес (0.20; 0.30); горох (0.30; 0.30); просо (0.13); гречку (0.23); соняшник (0.10; 0.20; 0. 25); кукурудзу (0.86; 0.55; 0.58; 1.53; 0.83; 0.60); цукровий буряк (0.80; 0.30; 0.40); кормовий буряк (0.10; 0.20); бобові (0.70); сою (0.15); баштан (0.20); городину (0.20); картоплю (0.25; 0.20; 0.20; 0.40); коноплі (0.02); вику на зерно (0.10); вику – овес (0.15); однорічні трави (0.45); траву на силос (0.47). В осінню сівбу: озимину (1.35; 1.33; 1.93; 1.80); жито (0.65; 1.54; 0.78); пшеницю (1.40; 0.39 ;0.56).

Також у «Планах сівби» зазначено необхідну для посіву кількість насіння, страховий фонд, кількість насіння, яке потрібно очистити та протруїти. Також, у плані на 1932 р.та у плані без зазначення року вказано, що також необхідно вивезти по 90 і 80 возів гною для удобрювання полів.

Таким чином, склавши «план сівби» місцеві органи влади мали можливість тут же складати плани стягування податків. І така система працювала чітко. Скільки було видів податків у 20-50-ті рр. встановити важко, але однозначно зрозуміло, що їх було так багато, що практично виконати їх повністю неможливо.

Протягом багатьох років (1922-1952) родина Жмурків сплачувала такі види податків (* - план, ** – виконання): поставка м'яса державі (кг) – 42*/42**, 58/58, 42/42; поставка картоплі (кг) – 272/, 562/98, 500/300, 150/142; поставка державі шкірсировини (шт.) – 1 свин. шкура; самообкладання (крб) – 10-75/10-75, 20-39/20-38, 75-00; трудгужвідробітки – 12. 06. 32 р.перевозка 200 шт. цегли в м. Ободівку; одноразовий збір з сільської людности на культурно-господарчі потреби (крб) – 6/6; податок на коня – 500, 1000; одноразовий податок з одноосібних селянських господарств (крб) – 25-00; податок по окладному листу – 6 пуд 24 фунти жита, 1 п. 35 ф. пшениці, 2 п вівса, 0,2 ф сала, 7-65 крб, 20-04/24-84 крб.; зобов'язання по поставці зерна (кг) – 774 зерна, 367 кукур., 560,62 жита; сільські платежі: культзбір (крб) – 242-00; обов'язкове страхування будівель (хата, клуня, хлів) (крб) – 16-40/11-13; військовий податок (крб) – 260; сільськогосподарський податок (крб) – 1498-88/1436-00; недоїмка (крб) – 6-00.

Крім того була ще контракція – податок овочами. Наприклад, після збору урожаю необхідно було здати: 100 кг капусти, 15 кг буряків, 2 кг цибулі, 10 кг моркви, 100 кг помідор, 100 кг огірків та 1 кг часнику. Все це необхідно було здати у вересні місяці, у зазначеній в контракції п'ятиденці.

У випадку несплати вище перелічених податків їх стягували примусово. Нерідко такі стягнення становили подвійну, від необхідної, суму. Часто за борги продавали господарські будівлі, навіть не розібравшись кому вони належать.

У випадку не здачі контракції сільрада знову «попереджала» боржника: «Одноразово попереджаємо, що в разі не здачі овочів в указані терміни приймемо до В(ас) заходів згідно з п. 10 умови про контракцію, а саме: стягнемо в безспірнім порядку невстойку в розмірі подвійної разової вартості невиконаної частини умови».

13 березня 1938 р. нове попередження Чечельницького райфінвідділу, яке надруковане на спеціальному бланку, такого змісту: «За Вами лічиться недоплати сільських платежів: культзбору 1938 р. – 242 крб ... , терміни сплати яких давно минули.

Райфінвідділ попереджає, що коли Вами до 23/ІІІ ц. року не буде сплачено зазначених платежів, справу на Вас буде скеровано до суду».

У січні 1940 р. агент по державних поставках Уповнаркозагу по Чечельницькому районі знову «попереджав» громадянина Жмурка А. А.

Але і це ще не все. Найжахливішим способом стягнути податки стало – розкуркулення, яке мало також ще одну, мабуть, головнішу мету – знищити заможні середняцькі селянські господарства, які в той час називалися куркульськими.

Показовими у цьому випадку є третя група документів родинного архіву Жмурків. Особливою є та обставина, що Жмурка Арехту розкуркулювали три рази, незважаючи на те, що він був інвалідом з дитинства на 80% і рухатися міг лише з допомогою двох палиць. Але він був надзвичайно працьовитим. Мав як кажуть «золоті руки». Працював сидячи. Крім того Арехта (Арефа) Аверкович мав певну освіту та вольовий характер. Не терплячи наруги влади над своєю родиною звертався з чисельними скаргами у різні органи тієї ж влади на не помірні побори. Окремі скарги писав сам, деякі інші допомагав складати хтось із добрих знайомих. Інколи залишав для себе копії скарг.

У січні 1937 р. Жмурко А. З. звернувся до податкової комісії Чечельницького фінвідділу з проханням переглянути суми податків, які на його думку були значно завищеними. Через рік, у лютому 1938 р. він знову звернувся із заявою до влади про непомірні плани та податки.

Перше велике розкуркулення сталося ще у 1931 р. У ході розкуркулення, активістом Ящишиним Ананієм, було складено акт. Згідно цього акту у Жмурка А. забрали: корову, кабана, коні з возом та з упряжжю, однокінного воза на залізних осях, 2 вози кукурудзи в качана, 2 вози ячмінної соломи, 1 віз кормового буряка, гороху 40 кг, квасолі 20 кг, одну клуню 25 аршин довжини, одну шопу 18 аршин, діжку велику на 40 відер і дві діжки малих по 6 відер, два відра цинкових, кожух, прядку, півшорок.

Після такого розкуркулення потерпілий звернувся за допомогою до Чечельницького РВК із заявою. Не одержавши ніякої відповіді, на цю ж саму адресу було направлено нову заяву.

Ще одне розкуркулення Жмурка А. сталося 15 листопада 1940 р. Повертаючись з поля у Ромашковому, на дорозі його перестрів фінансист Пец С., склав акта і забрав за несплачені борги коня з возом (грабаркою). Цей акт зберігся також у родинному архіві:

«Акт 15 дня листопада місяця 1940 р мною фін. агентом с. Липецького Пецом С. Н. в присутності члена С.В.К. т. Ткача Миколи Ом. описано у гр. с. Липецького одноосібника т. Жмурка Арефи Ав. коня 1 шт., упряж повністю, і грабарку за несплату податку з коня за 1940 рік в сумі 500 крб (п'ятсот крб.) де строки сплати вже минули про що й складено настоящий акт.

Фін. агент – (підпис) - /Пец/.

Член с в к – (підпис).

Платник – Жмурко».

Третє «розкуркулення» сталося тоді коли Арефа Аверкович самотужки збудував млина: десь роздобув двигуна, знайшов камені для жорен і все необхідне для налагодження роботи. Коли млин був готовий до пуску, від сільради з'явився представник, який повідомив, що коли він (Жмурко А.А.) запустить у роботу свого млина то того ж дня буде розкуркулений і висланий у Сибір. Цілу ніч довелося розбирати того млина, ховати його деталі, щоб зберегти родину від чергового розкуркулення та виселення. Так про це розкуркулення згадували дочки – Анастасія і Ганна.

Розв'язка у житті селянина – одноосібника Жмурка А. А. та його родини наступила аж у 1950 р., коли це господарство обклали податком у сумі 1490 крб 88 коп. У цьому році прибутки родини Жмурка А. А., згідно копії платіжного повідомлення на 1950 р. становили: 1. зернові (53 сотки) - 1600 крб; 2. город (картопля) (18 соток) - 1152 крб; 3. сади, ягоди (01 сотка) - 140 крб; 4. свиня (одна) - 800 крб; (разом 3692 крб); 5. подушні доходи - 1289 крб. Всього прибутку - 4981 крб.

Нараховано податку 1490 крб 88 коп. Їх необхідно було сплатити у вересні (497 крб 88 коп), листопаді (497 крб) і грудні (496 крб).

Мабуть не одну ніч робив свої підрахунки прибутків та податки, які необхідно сплатити, Жмурко А. А. Вони явно не сходилися з офіційними. В його архіві збереглася вирізка із якоїсь центральної газети за 1948 р.з «Указом Президиума Верховного Совета СССР Об изменении статей 8 и 23 и об отмене статьи 25 Закона о сельскохозяйственном налоге». В ній наведена таблиця ставок податків, які необхідно нараховувати із прибутків колгоспників, що мають особисте підсобне господарство.

Отже, одержавши прибуток у 1950 р.у сумі 4981 крб Жмурко А. А. мав би заплатити податок у сумі 510 крб та крім цього ще по 21 коп з кожного карбованця прибутку понад 4000 крб (до 200 крб). Тобто він мав сплатити податок в межах 700 крб, а не 1490 крб 88 коп, як йому нараховували. Але так не сталося.

Вже з липня місяця 1950 р.до родини Жмурків став навідуватися податковий агент №4 з Чечельницького райфінвідділу на прізвище Шепітко. Податок у сумі 1436 крб було сплачено. Акуратно підшиті квитанції про сплату цього жахливого сільськогосподарського податку багато років зберігаються у родинному архіві разом з незакінченою заявою, мабуть про відмову від землі, самого дорогого що було у кожного українського селянина – трударя.

Це була остання крапка у житті одноосібного селянського господарства. Щоб у майбутньому не сплачувати такі великі податки Жмурко А. А. вирішив покинути своє поле і більше ніколи його не обробляти. Його дочки закінчивши школу пішли працювати на Чечельницький цукровий завод.

На початку 90-х рр. XX ст.дочки Жмурка А. А. – Ганна і Анастасія звернулися до місцевих органів влади з проханням відшкодувати матеріальні збитки завдані їхній родині у 30-х рр. Сума «відшкодування» становила 20 тис. купонів [13].

Отже, зробивши короткий огляд частини приватних архівів жителів містечка Чечельник на Південно-Східному Поділлі, можемо констатувати, що вони є цінним джерелом до історії кінця XIX-XX ст.не лише окремого населеного пункту чи краю, а й усієї території України, яка в той час входила до складу Російської імперії та Радянського Союзу. Особи, яким належали документи з цих архівів були активними учасниками тогочасних історичних подій: брали участь у Першій і Другій світовій війнах, громадянській війні, колективізації тощо.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Макачук С. Писемні джерела з історії України. – Львів: Світ, 1999. – 352 с.
2. Кантора р.Й. Листи трудящих – важливе джерело для наукового дослідження // Історичні джерела та їх використання. К.: Наукова думка, 1971. – Вип. 6. - С. 44-50.
3. Маркітан Л. П. Кіно фотодокументи як історичне джерело // Там само. – С. 60-67.
4. Зубкова Н. М., Гайкалов О. Є. Архів Михайла Флегонтовича Владимирського-Буданова // Рукописна та книжкова спадщина України. Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів. – К.: Українознавство, 1994. – Вип. 2. – С. 142-146.
5. Крижанівська Л. О. Огляд архіву П. М. Попова // Там само. - С. 147-155.
6. Степченко О. П. Архів письменника К. р.Анищенка (1885-1929) // Там само. – С. 169-173.
7. Источниковедение: Теория. Метод. Источники российской истории: Учеб. пособие. / Данилевський І. Н. Кабанов В. В., Медушевская О. М., Румянцева М. Ф. – М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 1998. – 702 с.
8. Документальные памятники: выявление, учет, использование: Учеб. пособие для студентов высших учеб. заведений / Под ред. С. О. Шмідта. – М.: Высш. школа, 1988. – 255 с.
9. Родинний архів Ободянського Івана Макаровича, 1919 р.н., жителя смт Чечельник.
10. Родинний архів Марченко (Остафіїв) Анастасії Миколаївни, 1930 р.н., уродженки с. Анютине, жительки смт. Чечельник.
11. Косаківський В. А. До історії роду Четверня // Мои года – мое богатство. – Вінниця, 2008. – С. 4-41
12. Мои года – мое богатство / за заг. ред. В. А. Косаківського. – Вінниця: ROMiK, 2008. – 212 с.
13. Родинний архів Монастирської (Атаманенко) Анастасії Сергіївни, 1960 р.н., жительки смт. Чечельник.

Косаковский В.А. ЧАСТНЫЕ АРХИВЫ КАК ИСТОЧНИК К ИСТОРИИ ПОДОЛИИ (НА МАТЕРИАЛАХ МЕСТЕЧКА ЧЕЧЕЛЬНИК).

Стаття посвящена краткому обзору частных архивов жителей местечка Чечельник в Юго-Восточной Подолии, которые занимают важное место среди исторического источниковедения. Они включают в себя рукописи, документы и фото, которые являются ценными свидетельствами истории не только Чечельника или Подолии, но и всей Украины и

.....
бывших Российской империи и Советского Союза. Хронологически документы из этих архивов охватывают конец XIX – XX столетие.

Ключевые слова: частный архив, исторический источник, рукописи, документы, фото, Чечельник, Подолия.

Kosakivsky V.A. PRIVATE ARCHIVES AS SOURCE FOR HISTORY PODOLIE (BASED ON THE MATERIALS WITH TOWN OF CHECHELNIK).

The article is devoted to a brief review of private archives Chechelnic residents of the town on the southeastern Podolie, which occupy important place among the historical Chronology. They include manuscripts, documents and photos that are valuable evidence of the history not only Chechelnic or Podolie, but all over Ukraine and the former - the Russian Empire and Soviet Union. Chronologically, the documents from these archives cover the end of XIX - XX century.

Keywords: private archives, historical sources, manuscripts, documents, photos, Chechelnic, Podolie.

УДК 94(477.42)«1918»:070

В.О. Венгерська

ВЛАДНИЙ КАЛЕЙДОСКОП 1918 Р.: ПОЛІТИКА ТА СУСПІЛЬСТВО (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ВОЛИНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ)

У статті, спираючись на матеріали двох періодичних видань (одного – помірковано-ліберального, іншого – соціалістичного за змістом) автор розглядає окремі особливості реалізації соціально-економічної політики як українських соціалістичних урядів, так і більшовицького, також політика консервативного уряду гетьмана П.Скоропадського. Особлива увага приділяється впливу різної за змістом та спрямованістю внутрішньої політики урядів на пересічне життя громадян.

Ключові слова: українська революція, Центральна Рада, Генеральний Секретаріат, німецька присутність, Рада народних міністрів, Гетьманат П. Скоропадського, Директорія, «місцеві гроші», Ліга громадської безпеки, погроми, концерти, курси для підготовки вчителів, гімназії, художні школи, театри.

Узагальнення стандартних шкільних та вузівських курсів історії України викликають потребу глибинного осмислення процесів та явищ одного із найцікавіших та складних її періодів – української революції 1917-1921 рр. Запропонований матеріал торкається подій лише одного року - 1918. Чому об'єктом дослідження став саме цей рік? За насиченістю подій, концентрацією яскравих особистостей, швидкістю змін політичних союзників, геополітичних впливів, політичних орієнтацій, він є одним із найбільш динамічних та неоднозначних. Протягом року на політичній арені України калейдоскопічно змінювалась влада, представники кожної нової мали власне бачення її політичного майбутнього та пропонували свої «рецепти» покращення життя. Саме в цей час спостерігається завершення еволюціонування від прихильності ідеям федералізму до політичної самостійності в середовищі українських націонал-демократів, діяльність яких пов'язується спочатку із Центральною Радою, пізніше - з Директорією; від загравань та проголошення можливості «самовизначення» для представників «національних окраїн» до категоричного його не сприйняття російськими більшовиками. Політичні зміни початку року відбувались на фоні триваючих військових операцій Першої світової та невдалих спроб поновлення російської імперії з її монархічною системою. Найтриваліший період цього року позначений створенням та функціонуванням української монархічної влади у формі Гетьманату П.Скоропадського. Кожна влада через принципові відмінності в базових цінностях та ідеологічних засадах намагалась запропонувати власні моделі реалізації соціально-економічної політики.

Одним із завдань статті є дослідження того, як пересічні громадяни сприймали ці зміни і чи впливали вони на особливості світосприйняття, духовності, повсякденного життя. Перехідні періоди, яким, без сумніву є досліджуваний етап, призводять до втрати життєвих, політичних, духовних орієнтирів. Руйнуються звичний уклад та ритм життя, певні норми та правила поведінки. Інформація, яку ми маємо можливість почерпнути зі сторінок тогочасної